

Şahmerdan kurulduğu zaman bir giyotin hali ile meydana çıkıvermişti. Direkler hazırды. Birer birer güçlükle iskelenin altına yerleştirildi.

 st ne boynundan geçen d ğmesiz, bir heybe sırtını hatırlatan yamalı ve partial bir yelek – yelekten çok hırkaya benzeyen bir şey- geçirmiş; ellilik, kır saçlı, fakat din , okkalı bir adam bağırdı:

-Salih, Abdurrahman, Şaban, Ali... Hadi  ocuklar!

Şahmerdanın bin kiloluk ağırlığını inip kalktığı iki ucu boş bırakılmış direklerin iki tarafına, Salih ve Şaban... diye bağırdığını duyar duymaz, iki adam koşarak gelip oturdu.

Heybeden yapılmış partial yelekli şahmerdan makinesinin  st vanesine sarılmış demir telin ucuna geçti. Dört hamleci ise ağır ağır, iskelenin direklerini, sudaki balıkları seyrede ede, eğlene eğlene makinenin kollarına yapıştılar.

“Şahmerdanın buharla işliyen 200, 300, 500 kilo ağırlığı iki nefeste yukarıya kaldırır. Fakat dört kişi bu bin kiloyu makinenin büyük ve küçük  arkı sayesinde ancak işletebilirler. Ağırlığı yukarıya çekmek için en aşağı on beş dakika çalışmak lazımdır. Saatte bir on beş dakika mola vermeden çalışmaya imkan yoktur. Bir liraya bu iş görülmez ama, zamanlar kötü birader. Ben Karahisarlıyım. Dalgı lıktan tut da tersaneye kadar gitmediğim deniz kapısı kalmadı. Hepsinden biraz  akarım...”

-Hadi  ocuklar!

Biri çok sarışın, narin bir adamdı. Ötekisi uzun boylu, esmer ve sıksa... Bir tanesi kısa boylu, kalın enseli ve zaman zaman birden bire kızaracağı yerde sararan bir şişman. Dördüncüsü de her gün tesadüf edilen hamallar gibi alelade, hiç kuvvetli gözükmediği halde yorulmaz birisi.

şimdi bu dört amele var kuvvetleriyle çalışıyorlardı.

Sarışın, narin, uzun boylu amele ile şişman, kalın enseli bir arada; diğer ikisi de, makinenin ob r kolunda idiler. Bin kilo iki kalasın arasında ağır ağır Şahmerdanın ta tepesine kadar çıkıyor; sonra dipte oturan ve ağırlığın aralarında gidip geldiği iki direği sımsıkı iplerle tutanlardan biri:

-Hooo! diyordu.

Makinedekiler duruyor, terlerini siliyorlardı.

Ağırlığı yukarıya çekmeye yarayan demir telin ucunu tutan Karahisarlı:

-Haydi!... diye bağınyordu.

Yine dipte kalasın yanında oturmuşlardan biri:

-Bando diye haykınyordu.

Karahisarlı sımsıkı tuttuğu telin ucunu bırakıyor, demir tamponlar birbirine vurup iskeleyi ileri geri sarsıyor ve bin kilo tok bir sesle kırmızı ucu gözüken demir porteli on santim daha deniz dibinin meçhul taşına sokuyordu.

Karahisarlı  elik teli ağır ağır topladıktan sonra çocuklarına seslenir gibi:

-Haydi  ocuklar! Bu sefer biraz daha yukarı kaldıralım. Daha iyi. Ne kadar yukarıdan inerse o kadar derine girer. Hadi  ocuklar...

Sarışın amele kıpkırmızı kesilmişti. Saçları yavaş yavaş kirli elleriyle yağlanıyor, boynunun damarları şişiyor; göğsü harikulade genişliyor, narin vücudu, birdenbire, atlet insanlarda olduğu gibi atlaşıyordu. Aynı kola yapışmış arkadaşı şişmanın yüzünde bir damla ter yoktu. Yüzü ise müthiş bir kuvvet sarfediyormuş gibi buruşuyordu. Fakat bu sahte buruşukluk çok beceriksiz bir şekilde yapılyordu. Öteki koldaki iki hemşeri olduğu sözlerinden anlaşılan iki hamlacıdan birisi acınacak bir zayıflıktaydı. O da bütün işi arkadaşına bırakmağa çalıştığı için kızarmıştı. Arkadaşı ise ona en küçük bir kuvvet bile sarfetmemek için elinden geleni yapıyordu.

Karahisarlı yeniden:

¹ Sait Faik Abasıyanık, “Şahmerdan”, *Şahmerdan*,  ığır Kitabevi, İstanbul, 1940, ss. ?-?.

-Vira çocuklar, dedi.

Haziran yağmurları birdenbire kesilmiş, yaz; rüzgârsız, ağır ve kasvetli iskelenin ve denizin üstüne çöküvermişti. Dört hamlacı terliyorlardı. Potrel bazen denizin içinde bir kayaya rastlıyor, demir güllenin üstüne bütün hıncıyla düşmesine rağmen ancak iki üç santim giriyor, yahut da demir porteli bir balmumu gibi bir vuruşta eritiveriyordu. O zaman demiri yeniden hava tazyiki ve oksijenle işliyen ateş makineli “chalumeau” ile kesmek lazım geliyordu.

Bir cigara molası esnasında sarışın amele yardımcısı Salih’e:

-Bana bak ulan, dedi, numaracı! Beni eşek yerine alma. Namusum hakkı için, bir kafam kızarsa, atarım denize seni.

-Bir halt edemezsin, diye söylendi Salih.

-Görürüz... dedi öteki.

Salih, amelebaşı mevkiinde olan Karahisarlı'nın komşusu idi. Zor işlerden kendini ancak bu sayede ve kancıklıkla kurtarabiliyordu. Karahisarlı ise Salih'in bu hallerini görmememzliğe gelir.

-Çalışıyor, derdi, fena çalışmaz bizim Salih. İyi amaledir.

Cigaralar bitmişti. Tekrar iskelenin damı gölgesinden güneşin önüne çıkmak cesaretini, kendinde ilk Abdurrahman buldu. Bu çok sarışın olan amaleydi. Sonra sırasıyla zayıf, zayıfın arkadaşı ve Salih geldiler.

Karahisarlı:

-Haydi çocuklar, bu son galiba, dedi. Bu sefer kazığı kaktık. Vira! diye haykırdı.

Çarklar dönüyor, küçük çark büyüğünü döndürüyor, ağır tokmak ağır ağır tepeye yükseliyordu. Birdenbire hepsi durakladılar. Karahisarlı teşçi etti.

-Ha çocuklar ha!

Bütün asımlara rağmen ağırlık yukarıya çıkmıyordu. Karahisarlı'nın elini kalın tel kesiyor,

-Gayret, diye bağırıyordu.

Bir gayret daha sarfettiler. Çarkın dişleri tebessüm eder gibi tatlı bir ses çıkardı. Sonra zincir şakırtısı gibi bir ses duyuldu. Şahmerdan da tepedeydi. 1000 kilo Karahisarlı'nın sözüne göre 1500 kilo olarak yere düşecekti.

Öküzleri durdurur gibi bir ses işitildi:

-Hooo...

-Haydi!

-Bando!!

Demir potrel müsait bir zemin bulmuş olacak ki bir yirmi santim denizin kumları içine daldı. İskelenin dibindeki balıklar uzaklara kaçıştı.

Şimdi dört amele nefes neese idiler. Salih'in arkadaşı, sarı yulaf saçlı. Abdurrahman Salih'e dik dik baktı. Deminki duraklamanın sebebi oydu. İş büsbütün açığa vurmuştu. Abdurrahman'ın gözünün içinde hınç ve hiddet parlıyordu. Salih edepsiz insanlara has bir lakaydiyle denizi seyrediyordu. Abdurrahman'ın içinden bu kıcı kendisine dönük adama bir tekme savurmak, şahmerdanın inip kalktığı iki direğin arasından şu herifi, denize uçuruvermek geçti. Fakat yalnız:

-Ulan kahpe, dedi.

Karahisarlı:

-Kime diyon ulan, dedi, o lafi?

Abdurrahman bu adamdan çekinirdi. İsterse parasını bile vermez. Bu kimsesiz, ne idüğü belirsiz, lakayt iskelenin köyü içinde Abdurrahman'ı perişan bırakabilirdi.

-Anama, dedi.

-Neden?

-Neden olacak, dedi, beni doğurduğundan.

Karahisarlı:

-Tövbe estağfurullah... demekle iktifa etti.

Sonra yine her zamanki munis ve iyi halini aldı.

-Haydi evlatlar, dedi, bu son. Ama çok kaldıralım. Hadi!

-Vira...

Çarklar dönüyor, fakat zaman zaman, zıncı diye, duraklıyorlardı. Ozaman Abdurrahman'ın gözleri ateşle dolu, Salih'e çevriliyor, Salih suratını defî hacet eder gibi buruşturuyordu. Zannediyordu ki ancak böyle buruşturursa ne kadar kuvvet sarfettiği anlaşılacak. Fakat ne boynunun damarları şişiyor, ne de kalın, yağlı ve tüysüz kollarında bir adale hareketi görülüyordu. Abdurrahman hınçla ve müthiş bir enerji ile, dönmiyen çarka adeta tekme atarcasına kola yapıyor, aşağıya veya yukarıya indirmeye veya çıkarmaya çalışıyordu. Bu arada öteki koldakilere bakıyordu; Abdurrahman'a bakmamak için. O koldaki zayıfın arkadaşına biraz olsun yardım ettiği, gördüğü terden sırtına yapışmış gömleğinden anlaşılıyordu.

Bir ara yine, zıncı diye durdular.

Karahisarlı:

-Biraz daha, dedi, biraz daha çocuklar...

Abdurrahman boynunun ve şimdi alnının damarı da şişerek kola asıldı. Salih bu sefer yüzünü buruşturmaya bile lüzum görmemişti. Şahmerdan tepedeydi.

-Hoooo... diye bağırdı.

-Haydi.

-Bando! Bando!

Bin kilo binbeş yüz kilo olarak düştü.

Karahisarlı teli bir vücut hareketiyle ileri doğru bırakmıştı. Abdurrahman hızla bir yarım sağ döndü. Arkadaşı Salih'i müthiş bir tekme ile denize yuvarladı. Kendisi de sırt üstü, ağzından kan boşanarak iskelenin tahtaları üzerine düştü. Salih yüzmek bilmediği için bir on dakika içinde boğulmuştu. Abdurrahman'ı hastaneye kaldırdılar.

Bu son potreldi. O da çakılmıştı. Şahmerdan makinesini, akşam karanlığında öteki iki amele, sessiz sedasız bir son vapurdan sonra söktüler.